

جهانی شدن، شبکه های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی

نویسنده:

مینا نصر آزادانی

سرشناسه : نصر آزادانی، مینا، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور : جهانی شدن، شبکه های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی / نویسنده مینا نصر آزادانی.

مشخصات نشر : اصفهان: هرمان، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری : ۱۴۶ ص.

شابک : 978-622-99142-5-0 : ۲۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۴۷ - ۱۵۰.

موضوع : شبکه های اجتماعی پیوسته -- ایران -- جنبه های اجتماعی

موضوع : Online social networks -- Iran -- Social aspects :

موضوع : فرهنگ و جهانی شدن -- ایران

موضوع : Culture and globalization -- Iran :

موضوع : فضای مجازی -- ایران -- جنبه های اجتماعی

موضوع : Cyberspace -- Social aspects -- Iran :

موضوع : اینترنت - ایران -- جنبه های اجتماعی

موضوع : Internet -- Social aspects -- Iran :

رده بندی کنگره : HM۷۴۲/ن ۶۰۶/۱۳۹۷

رده بندی دیویی : ۰۰۶/۷۵۴ :

شماره کتابشناسی ملی : ۵۱۳۴۶۵۳

انتشارات هرمان (۰۹۱۳۱۱/۲۶۴۲)

نام کتاب: جهانی شدن، شبکه های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی

نویسنده: مینا نصر آزادانی

نوبت چاپ: اول

مدیر تولید: سیدمحمدرضا سمسارزاده

سال چاپ: ۱۳۹۸

صفحه آرا: سحر راد هوش

طراح جلد: سحر راد هوش

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

پایگاه اینترنتی:

شماره استاندارد بین المللی کتاب:

۹۷۸-۶۲۲-۹۹۱۴۲-۵-۰

www.iranpub.com

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و مخصوص پدیدآورنده است»

فهرست

۵	 مقدمه
۱۱	 فصل اول: جهانی شدن
۱۱	 جهانی شدن؛ معنا، تعاریف
۱۴	 «جهانی شدن» یا «جهانی سازی»؟!.....
۱۷	 جهانی شدن فرهنگ
۱۷	 جهانی شدن و فرهنگ؛ چرایی
۲۰	 تاریخچه جهانی شدن
۲۱	 و رکنهای گردش اطلاعات در عصر جهانی شدن
۲۳	 ابزارهای جهانی شدن
۲۴	 جهانی شدن و فضای مجازی
۲۸	 ویژگی بارز جهانی شدن
۲۹	 شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی؛ مفهوم دولت و سیاست جهانی
۳۱	 جهانی شدن و شبکه‌های اجتماعی
۳۳	 فصل دوم: اینترنت، فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی
۳۳	 نگاهی به تکنولوژی‌های نوین ارتباطی
۳۹	 تاریخچه وب مختصر و سایت اجتماعی
۴۰	 تاریخچه شبکه‌های اجتماعی
۴۱	 اهداف و کارکردهای شبکه‌های اجتماعی
۴۳	 مزایای شبکه‌های اجتماعی
۴۷	 پیامدهای منفی شبکه‌های اجتماعی
۵۴	 فضای مجازی؛ در نگاه رهبر معظم انقلاب
۵۵	 اهداف افراد برای حضور در شبکه‌های اجتماعی
۵۷	 انگیزش مخاطبان شبکه‌های اجتماعی
۵۷	 ایران و شبکه‌های اجتماعی
۵۹	 فصل سوم: تحولات سبک زندگی ایرانی-اسلامی، در پرتو ابزارهای جهانی شدن
۵۹	 جهانی شدن، خانواده، رسانه
۶۱	 مروری بر جهانی شدن
۶۱	 جهانی شدن و تغییر در سبک زندگی
۶۸	 پیامدهای جهانی شدن برای خانواده

۷۵	جهانی شدن و گسست نسلیها
۷۹	شبکه های اجتماعی و سبک زندگی اسلامی-ایرانی
۸۶	فرهنگ ایرانی در عصر جهانی شدن
۸۸	معایب شبکه های اجتماعی؛ تضاد با سبک زندگی ایرانی-اسلامی
۸۸	ناامنی خانواده در فضای مجازی
۹۰	قربانی شدن افراد در فضای مجازی
۹۲	آسیب شناسی حریم خصوصی در فضای مجازی
۹۴	روابط درونی اعضای خانواده در فضای مجازی
۹۵	روابط اعضای خانواده در فضای مجازی، از نگاه کارشناسان
۹۸	اعتیاد؛ در فضای مجازی
۱۰۰	کم رنگ شدن ارتباط خویشاوندی و روابط دوستانه؛ در سایه ی فضای مجازی
۱۰۲	افت تحصیلی دانش آروزان و دانشجویان؛ تحت تاثیر فضای مجازی
۱۰۲	سطحی شدن صمیمیت؛ ناشی از فعالیت گسترده در فضای مجازی
۱۰۴	ایجاد مشکلات بین همسران؛ در سایه ی فضای مجازی
۱۰۶	نارضایتی از زندگی جمعی؛ تحت تاثیر فضای مجازی
۱۰۷	رواج بی عفتی در فضای مجازی
۱۰۷	اختلالهای جنسی و روابط نابهنجار؛ در فضای مجازی
۱۰۸	افزایش انزوای اجتماعی؛ در فضای مجازی
۱۰۸	فردگرایی؛ در فضای مجازی
۱۰۹	افزایش نارضایتی های خانوادگی؛ در فضای مجازی
۱۰۹	یتیمی فرزندان در کشاکش زندگی واقعی و فضای مجازی
۱۱۱	کاهش ارزشهای دینداری با افزایش استفاده از فضای مجازی
۱۱۲	مروری بر سخنان رهبر انقلاب در مورد اهمیت خانواده
۱۲۱	مبانی روان شناختی استحکام خانواده در جهان امروز و فرایند جهانی شدن
۱۲۲	سبک زندگی سایبری
۱۲۵	برخورد با فناوری
۱۲۵	راهکارهایی برای مراقبت والدین از کودکان، در فضای مجازی
۱۲۸	راهکارهایی برای ایمنی نوجوانان و جوانان، از آسیب های فضای مجازی
۱۳۴	اصول و راه کارهای تقویت نهاد خانواده در فرایند جهانی شدن
۱۴۱	پایان بندی و نتیجه گیری

خانواده در ایران، از دیرباز تا کنون، به عنوان نهادی مهم و اثر گذار شناخته شده است. این نهاد مهم، هر چند اشکال متفاوتی را تجربه کرده است و تحولاتی را پشت سر گذاشته، اما همچنان و تا امروز، مهمترین سرمایه‌ی جامعه‌ی ایرانی به شمار میرود. آنچه دستمایه‌ی این پژوهش قرار گرفت و ضرورت پرداخت به موضوع خانواده را ایجاب کرد بعضی بحرانها و روابط و تعاریف جدید در ارتباط با این نهاد موثر است که میتوان گفت عامل اساسی این بحرانها و تهدیدها، ورود میهمان ناخوانده‌ای است به نام «فضای مجازی». «شبکه‌های اجتماعی»؛ که هر دو از اسباب و لوازم مفهومی به نام «جهانی شدن»، هستند. در پژوهش پیش رو، ابتدا هر سه مفهوم جهانی شدن، شبکه‌های اجتماعی و خانواده، توصیف و سپس به مبحث سبک زندگی ایرانی و اسلامی و تغییر و تحولات آن در پرتو تأثیر جهانی شدن و شبکه‌های اجتماعی خواهیم پرداخت. نگارنده در این پژوهش به هیچ عنوان، حنق نیست که اینترنت، شبکه‌های مجازی و اجتماعی، بد هستند یا باید از آنها دوری نمود؛ بلکه شیوه استفاده صحیح و مدیریت این رسانه‌ها مد نظر است. لذا در پژوهش فوق، که تا حد امکان سعی شده با دوری از نظریات اجتماعی و روانشناسی، محتوایی ساده و روان به مخاطب منتقل گردد در کنار بحرانهای عاطفی، جسمی، اخلاقی بر آمده از این فضای دیجیتال، شیوه‌های استفاده صحیح از رسانه‌ها نیز مطرح شده است.

از جمله اصول این پژوهش، این است که تأثیر اجتماعی ایجاد شبکه‌های جدید ارتباطات و جریان اطلاعات را فقط در صورتی می‌توانیم درک کنیم که این اندیشه‌ی ظاهر فریب را کنار بگذاریم که رسانه‌های ارتباطی، در خدمت انتقال اطلاعات و محتوای نمادین به افرادی هستند که روابطشان با دیگران به طرز بنیادی بی‌تغییر می‌ماند. به جای آن، باید توجه داشته باشیم که استفاده از رسانه‌های ارتباطی، مستلزم ایجاد شکلهای عمل و تعامل در جهان اجتماعی، انواع جدید روابط اجتماعی و شیوه‌های تازه‌ی ایجاد ارتباط با دیگران و با خود است. افراد، هنگامی که از رسانه‌های ارتباطی، استفاده می‌کنند وارد شکلهایی از تعامل می‌شوند که از جهاتی خاص، با نوع تعامل رو در رو که مشخصه‌ی بیشتر برخوردهای زندگی روزمره است، تفاوت دارد. آنها قادرند برای دیگرانی عمل کنند که از نظر فیزیکی، غایبند. یا در پاسخ به دیگرانی عمل کنند

۱۶/ جهانی شدن، شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی

که در جاهای دور هستند. استفاده از رسانه‌های ارتباطی، سازمان مکانی و زمانی زندگی اجتماعی را به نحوی بنیادین، تغییر می‌دهد و شکل‌های جدید عمل و تعامل، و شیوه‌های تازه‌ی اعمال قدرت را به وجود می‌آورد که دیگر به سهیم بودن در یک مکان مشترک، ارتباطی ندارد و رسانه‌ها، پیامدهای جدی، بر بعضی از مسائل اساسی اندیشه اجتماعی و سیاسی دارند (تامپسون؛ ۱۳۷۹: ۱۲).

از آنجا که در پژوهش فوق، چند مفهوم اساسی و پرتکرار وجود دارد لذا ارائه تعریفی در فضای پژوهش، ضروری به نظر میرسد.

- رسانه - عبارت به معنی متصل کننده و اتصال دهنده؛ و در اصطلاح، عبارت است از وسایل ارتباط جمعی که در دوران کنونی، ظهور یافته‌اند. وسایل ارتباط جمعی نیز، به وسایلی گفته می‌شود که مخاطبان آن، وسیع، فراوان و نامتجانسند. این اجتماعات وسیع، می‌توانند به وسیله این ابزارها به هم نزدیک شوند و به تبادل آراء و تفاهم بپردازند. میتوان گفت رسانه ها، نهادهایی فرهنگی هستند که با فرهنگ، ارتباط مستقیمی دارند و از منابع هویت ساز به شمار میروند. رسانه های جمعی، ابزارهایی هستند که از طریق آنها میتوان به افراد، به طور جداگانه یا با گروه های خاص، بلکه با جماعت کثیر یا توده ای از مردم، به طور یکسان، دسترسی پیدا کرد. آن ها ما را قادر می سازند تا جهان را چونان یک کل، در یک کسب وخت تاثیر این گونه رسانه ها، همه تجارب در یک جا جمع می شوند و شخص، به صورت هم زمان می تواند رویدادهای واقع در فاصله های دور را احساس کند. این پدیده با وجود ظرفیت عظیم نهفته در جهان اسلام، می تواند با راهبری عالمانه، فرصت محسوب شود، و این چالش جدی در مقابل هویت های محلی و مورد انتظار نیز هست و متولیان فرهنگ سازی و هویت بخشی، باید در ورود به شبکه ذهنی مخاطبان خود، این امر را رصد کنند(ابراهیمی؛ ۱۳۹۶: ۱).

- خانواده، گروهی است متشکل از افرادی که از طریق نسب و یا سبب و رضاع با یکدیگر در ارتباط متقابلند و فرهنگ مشترکی پدید می آورند و در واحد خاصی به نام خانواده، زندگی میکنند. خانواده، از ارکان اساسی جامعه به شمار می آید که نوع عملکردش و میزان حضورش در کشور، بسیار اثرگذار است. خانواده، اولین، کوچکترین و در عین حال اصلیت‌رین هسته جامعه است و کل جامعه را در بر میگیرد. در دنیای امروز، خانواده با

جهانی شدن، شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی/۷

تحولات بزرگی روبرو شده است. کاهش تعداد فرزندان، تغییر نقش زن و شوهر و دگرگونی نقش زنان در اجتماع در کنار عوامل دیگر، ساختار خانواده را متحول کرده است. شاید یکی از آن عوامل اثرگذار، رسانه باشد. چرا که خانواده، محل اصلی زندگی، تربیت و دیگر آموزشهای انسان و رفتار تمام کارکنان و شاغلان، متأثر از فرهنگ خانواده آنهاست. بنابراین اگر خانواده‌ها از لحاظ فرهنگی، برخورداری از الگوهای مناسب رفتاری و طرز نگرش صحیح به امور زندگی، پیشرفت کنند، میتوانند باعث پیشرفت کشور در تمام زمینه‌ها شوند. خانواده در تمام جوامع، در برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، نقش محوری داشته و دارد و در دین مبین اسلام بر این مهم تأکید شده است. در قرآن هم پیشینه تاریخی خانواده را با نگاه تبار شناسانه ویژه خود مطالعه میکند و بر این باور پای می‌نشانند که نخستین بار روی زمین، خانواده با ازدواج آدم و حوا شکل گرفت و زمینه پیدایش اقوام و نژادهای مختلف را فراهم ساخت (ابراهیمی؛ ۱۳۹۶: ۲).

شبکه، ترکیبی از دستگاه‌ها، حداقل دو رایانه است که از طریق کانالهای ارتباطی به یکدیگر، متصل شده‌اند. شبکه‌ها می‌توانند بسیار ساده مانند گروه کوچکی از رایانه‌ها که اطلاعات را به اشتراک می‌گذارند و یا بسیار پیچیده که مساحت‌های جغرافیایی بسیار بزرگی را پوشش میدهند باشند. به طور کلی، واژه شبکه را میتوان به هر مجموعه یا سیستم درون پیوندی، نسبت داد که هدف آن، اشتراک گذاشتن یک قابلیت یا توانایی، بین دو یا چند نظام، در محدوده مکان و زمان است و در حالت مطلوب، محدودیت زمانی و مکانی، ندارد. در واقع میتوان گفت: شبکه، مجموعه‌ای است از اشیا یا دستگاه‌ها مانند: تلفن، فکس و کامپیوتر که به هم متصل هستند (محمودی و ترکاشوند؛ ۱۳۹۶: ۳۳).

فضای مجازی: فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیلمسون - نویسنده کانادایی رمان‌های علمی-تخیلی- در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. فضای مجازی برای گیلمسون در حقیقت فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه‌هایی پدید آمده است که تمامی انسان‌ها، ماشین‌ها و منابع اطلاعاتی در جهان را به هم متصل کرده‌اند. این معنا به صورت تقریبی مشابه معنایی است که ما امروزه از کاربرد لفظ فضای مجازی در نظر داریم (تبیان؛ ۸۴: ۱). عده‌ای معتقدند: فضای مجازی، به عنوان فضای دومی از زندگی واقعی است که مانند فضای واقعی، نیازمند فرهنگ است. این فرهنگ، همانگونه

۸/ جهانی شدن، شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی

که در فضای واقعی، از عوامل متعددی مانند: عرف، شرع، وضعیت اقتصادی و معیشتی و سطح تحصیلات، ناشی میشود؛ در فضای مجازی نیز از همین عوامل، تاثیر پذیرفته و بر همین عوامل نیز تاثیر می‌گذارد. این فضا را می‌توان برای توصیف تمام انواع منابع اطلاعاتی موجود شده از طریق شبکه‌های رایانه‌ای، به کار برد. در حقیقت، فضای مجازی، نوع متفاوتی از واقعیت مجازی و دیجیتالی است که توسط شبکه‌های رایانه‌ای هم پیوند، تأمین می‌شود که با اندکی مسامحه می‌توان آن را مترادف با شبکه جهانی اینترنت، دانست (فضلی؛ ۱۳۹۵: ۱۹).

شبکه اجتماعی مجازی: شبکه اجتماعی مجازی زنجیره‌ای از ارتباطات و گره‌های شبکه اجتماعی یا حضور غیر فیزیکی افراد در یک محل مجازی است. در شبکه اجتماعی مجازی ارتباط افراد و زمانها یا گروهها رو در رو و بدون واسطه نیست بلکه به ابزاری به نام اینترنت بستگی دارد (اوبدان؛ ۹۲: ۱). کاستلز، معتقد است: شبکه‌های اجتماعی مجازی را می‌توان، مهم‌ترین ابزار در تولید و به اشتراک گذاری عقاید؛ و عامل مهمی در رشد شخصیت فرد و اجتماع، در سطح جهانی، دانست. شبکه‌های اجتماعی مجازی، با فراهم آوردن امکان ارتباطی بین سرمایه‌های فردی، به تشکیل سرمایه‌های اجتماعی، کمک میکنند (فضلی؛ ۱۳۹۵: ۱۵).

شبکه اجتماعی، ساختاری گروهی است که از پیوندهای فردی یا سازمانی، تشکیل شده است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی، مانند ایده‌ها و تبادلات مالی، دوستان، خویشاوندی، لینکهای وب و سرایت بیماریها به هم متصل هستند. به هنگام تحلیل شبکه‌های اجتماعی، روابط اجتماعی با اصطلاحات «رأس» و «بال» نام برده میشود. رأس‌ها، بازیگران فردی درون شبکه‌ها هستند و بالها، روابط میان بازیگران. انواع زیادی از بال‌ها، میتواند میان رأس‌ها وجود داشته باشد. شبکه‌های اجتماعی، ابزار متنوعی است که همه، به صورت آزاد و مجانی، به آن، دسترسی دارند. یک فرد، میتواند مطالب مورد نظر یا اطلاعاتی خاص را در یک ثانیه با صدها و حتی هزاران نفر در سراسر جهان به اشتراک بگذارد و این پدیده، بسیار قابل توجه است؛ چراکه در گذشته، اگر کسی قصد انتشار مطلبی را برای عموم مردم یا یک گروه بزرگ از مخاطبان داشت باید با پرداخت هزینه فراوان و وجود مشکلات بسیار زیاد، از روزنامه‌ها، تلویزیون و رادیو کمک میگرفت. اما با وجود شبکه‌های اجتماعی، همان اطلاعات را می‌توان در ظرف

جهانی شدن، شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی

چند ثانیه و بدون هیچ هزینه و مشکلی، منتشر کرد. نکته مهم در مورد شبکه‌های اجتماعی، آن است که امکان جابجایی فرهنگی، تشویق ارزش‌ها و هنجارهای خاص از طریق، ممکن بوده و دیگر نمی‌توان از فرهنگ خاص، سخن به میان آورد؛ چرا که تبادلات فرهنگی، شبکه‌ای از اطلاعات فرهنگی و علمی، ایجاد کرده است (فضل‌زاده، ۱۳۹۵: ۲۲).

چرا شبکه‌های اجتماعی؟!؟

در این پژوهش، اینترنت و به طور خاص، شبکه‌های اجتماعی، نظیر تلگرام، اینستاگرام، فیس‌بوک و سایر شبکه‌های اجتماعی عمده، مد نظر است چرا که این رسانه‌ها، همبستگی با رسانه‌های سنتی از قبیل تلویزیون، رادیو، کتاب و روزنامه، نقش مهمتری در زمینه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی و خانوادگی، بازی میکنند. اساساً امروزه فرهنگ، به یکی از مهمترین مولفه‌های حیات بشری، تبدیل شده و در حوزه‌های گوناگون معرفت‌ساز آن سخن به میان می‌آید. در این زمینه، مسأله اساسی این است که بروز هر گونه چالش در فرهنگ، و هویت انسانی، میتواند هستی جامعه و انسانها را معرض فروپاشی و نابودی، قرار دهد. اما نیز به تبعیت از مولانا جلال الدین رومی که هستی انسانی را در اندیشه او متبلور می‌بیند، معتقدیم که کل هستی و حیات جامعه انسانی، در فرهنگ او، متبلور است و از این رو، پیشرفت، تکامل و تداوم جامعه انسانی تابع میزان توجه به پیشرفت و تکامل فرهنگ و بودن آسیب‌ها و بیماریهای آن است. چنین رویکردی به فرهنگ، فرهنگ نه یک ابزار یا وسیله، بلکه هدف زندگی فردی اجتماعی است (ساروخانی و بابایی فرد؛ ۱۳۹۱: ۹). و ناگفته نماند که نقش خانواده این میان، بی‌بدیل و بدون جایگزین است. به طور کلی، این بحث و جهانی شدن، مقوله‌هایی هستند که به لحاظ نظری و تجربی، با همدیگر ارتباط دارند؛ و به ویژه از آنجا که در این پژوهش، اینترنت به عنوان یکی از مهمترین ابزارها و مکانیسمهای جهانی شدن در نظر گرفته شده است (ساروخانی و بابایی فرد؛ ۱۳۹۱: ۱۴۲).